

DELFIN DE VIGAN

**PREMA
ISTINITOJ
PRIČI**

Prevela s francuskog
Gordana Breberina

■ Laguna ■

Naslov originala

Delphine de Vigan

D'APRÈS UNE HISTOIRE VRAIE

Copyright © 2015 by Editions Jean-Claude Lattès

Translation copyright © 2020 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

**PREMA
ISTINITOJ
PRIČI**

Nekoliko meseci nakon objavljivanja mog poslednjeg romana, prestala sam da pišem. Skoro tri godine nisam napisala ni red. Ponekad u dnu pisma moraju da se upotrebe okoštali izrazi: ja nisam napisala nijedno formalno pismo, nijednu poruku sa izrazima zahvalnosti, nijednu razglednicu sa letovanja, nijedan spisak za kupovinu. Ništa što iziskuje bilo kakav napor vezan za pisanje, što se povinuje bilo kakvoj brizi o formi. Ni redak, ni reč. Pripala bi mi muka pri pogledu na neku beležnicu, svesku ili kartončić.

Sam pokret je malo-pomalo postao neuobičajen, nesiguran, nisam ga više izvodila bez straha. Sve mi je teže padalo i samo držanje olovke.

Kasnije me je obuzimala panika čim bih otvorila neki dokument u *Vordu*.

Tražila bih najbolji mogući položaj tela i ekrana, istezala noge ispod stola. I onda bih ostala tako satima, nepomična, očiju prikovanih za ekran.

Još kasnije, ruke bi počele da mi drhte čim bih ih primakla tastaturi.

Listom sam odbila sve predloge koje sam dobila: članci, lake letnje priče, predgovori i drugi doprinosi kolektivnim delima.

Jednostavan glagol *pisati* u nekom pismu ili poruci bio je dovoljan da mi se želudac veže u čvor.

Nisam više mogla da pišem.

Odbijala sam da pišem.

Danas znam da su u mom okruženju, u književnim krugovima i na društvenim mrežama kolale razne glasine. Znam da su rekli kako neću više pisati, kako sam stigla do kraja nečega, kako ushićenost kratko traje i na kraju uvek nestane. Čovek koga volim je uobrazio da sam zbog veze s njim izgubila polet, to jest zlatnu žilu, i da ću ga, samim tim, ubrzo ostaviti.

Kada bi se prijatelji, poznanici, a ponekad čak i novinari odvažili da mi postave pitanja u vezi sa mojim ćutanjem, navodila sam različite razloge i prepreke, među kojima su bili umor, odlasci u inostranstvo, pritisak vezan za uspeh ili čak kraj jednog književnog ciklusa. Izgovarala sam se nedostatkom vremena, rastrgnutošću na više strana i prezauzetošću i izvlačila se osmehom čija lažna smirenost nije mogla nikoga da prevari.

Danas znam da je sve to bio samo izgovor. Sve su to bile prazne priče.

Nema sumnje da sam u razgovoru s bliskim osobama pominjala strah. Ne sećam se da sam govorila o užasu, a ipak se radilo o *užasu*. Sada mogu to da priznam: užasavala sam se pisanja kojim sam tako dugo bila zaokupljena, koje mi je iz temelja promenilo život i koje mi je bilo tako dragoceno.

Istina je da sam u trenutku kad je trebalo ponovo da počnem da pišem, u skladu sa ciklusom u kome se razdoblja latentnosti, inkubacije, smenjuju sa razdobljima pisanja u pravom smislu te reči – to je maltene hrono-biološki ciklus kroz koji

sam prolazila više od deset godina – dakle, istina je da sam u trenutku kad sam se spremala da započnem knjigu za koju sam napravila određeni broj beležaka i sakupila obimnu dokumentaciju, sreća L.

Danas znam da je L. jedini razlog za moju nemoć. I da me te dve godine, koliko je trajao naš odnos, umalo nisu zauvek učutkale.

I

Zavodjenje

– imao je utisak da je lik u priči koja ne govori o stvarnim događajima, već je izmišljena, kao u nekom romanu.

(Stiven King, *Mizeri*)

Želela bih da ispričam kako je L. ušla u moj život, u kojim okolnostima, želela bih da precizno opišem kontekst koji je omogućio L. da upadne u moju privatnu sferu i strpljivo je prisvoji. To nije tako jednostavno. I u trenutku dok pišem tu rečenicu *kako je L. ušla u moj život*, uviđam koliko je taj izraz pompezan, prenaduvan, kako ističe dramatičnost koja još ne postoji, želju da se najavi zaokret ili dramatičan preokret. Da, L. je ušla u moj život i uzdrmala ga iz temelja, polako, sigurno, potuljeno. L. je ušla u moj život onako kako se izlazi na pozornicu, usred predstave, kao da se neki reditelj pobrinuo da se sve oko nje zamagli kako bi napravio mesta za nju, kao da je njen ulazak bio pripreman tako da ukaže na njen značaj, ne bi li u tom trenutku gledalac i drugi likovi na pozornici (u ovom slučaju, ja) gledali samo u nju, ne bi li se sve oko nas zaustavilo i njen glas stigao do dna sale, ukratko, ne bi li njeno pojavljivanje bilo upečatljivo.

Ali idem prebrzo.

L. sam upoznala krajem meseca marta. Na početku sledeće književne sezone* L. je u mom životu zauzimala mesto stare

* U Francuskoj se pod ovim pojmom podrazumeva period od kraja avgusta do početka novembra, kada se objavljuje najveći broj novih naslova. (Prim. prev.)

prijateljice, bila je na poznatom terenu. Na početku sledeće književne sezone, već smo imale *private jokes*,* sopstveni jezik sačinjen od aluzija i dvosmislica, bilo je dovoljno da se pogledamo, pa da se razumemo. Naša bliskost se hranila uzajamnim poveravanjima, ali i neizgovorenim rečima i nemim komentarima. Sa ove distance i imajući u vidu nasilje koje je kasnije obeležilo naš odnos, mogla bih da budem u iskušenju da kažem kako je L. provalila u moj život, samo sa ciljem da pripoji moju teritoriju, ali bi to bilo pogrešno.

L. je u moj život ušla polako, beskrajno pažljivo, i s njom sam provela trenutke neverovatne prisnosti.

Po podne pre našeg susreta trebalo je da potpisujem primerke svog romana na Pariskom salonu knjiga. Tamo sam srela svog prijatelja Olivijea, gosta u emisiji koja se emitovala uživo na štandu *Radio Fransa*. Umešala sam se među prisutne da bih ga slušala. Posle smo u jednom uglu podelili sendvič sa Roz, njegovom starijom ćerkom, sedeći sve troje na pohabanom taponu Salona knjiga. Moje potpisivanje je bilo najavljeno za pola tri, tako da smo imali još malo vremena. Olivije mi je odmah rekao da stvarno izgledam iscrpljeno, brinuo se kako izlazim na kraj sa svim tim, pri čemu se *sve to* odnosilo kako na činjenicu da sam napisala jednu tako ličnu, tako intimnu knjigu, tako i na odjek na koji je ta knjiga naišla – znao je da to uopšte nisam očekivala i da, samim tim, nisam bila pripremljena.

Olivije mi je kasnije predložio da pođe sa mnom i zaputili smo se ka štandu mog izdavača. Prošli smo pored ljudi koji su čekali u gustom, zbijenom redu i ja sam potražila autora na njegovom kraju, sećam se da sam podigla oči ne bih li videla plakat sa njegovim imenom, a onda mi je Olivije šapnuo mislim da je ovo zbog tebe. Red se pružao u daljinu, a onda je skretao pod pravim uglom i išao sve do štanda gde su me čekali.

* Engl.: interne šale. (Prim. prev.)

U neko drugo vreme, možda samo nekoliko meseci ranije, to bi me ispunilo radošću i verovatno taštinom. Satima sam vrebala čitaoca na raznim salonima knjiga, strpljivo sedeći iza gomile svojih knjiga, i niko ne bi došao; poznavala sam taj osećaj bespomoćnosti, tu pomalo sramnu samoću. Sada sam bila preplavljena potpuno drugačijim osećajem, to je bila neka vrsta zaglušenosti, na tren mi je prošlo kroz glavu da je to previše, previše za samo jednu osobu, previše za mene. Olivije mi je rekao da me tu ostavlja.

Moja knjiga je izašla krajem avgusta i nekoliko meseci sam išla iz grada u grad, sa susreta s čitaocima na potpisivanje, sa čitanja na raspravu o knjizi, u knjižarama, bibliotekama, medijatekama, gde me je čekalo sve više čitalaca.

Ponekad bi me preplavio taj osećaj da sam uspela, da sam povukla sa sobom, za sobom, na hiljade čitalaca, taj nesumnjivo varljivi osećaj da su me ljudi čuli.

Bila sam srećna, na sedmom nebu, zapanjena.

Ponosna, a i dalje u neverici.

Napisala sam knjigu čiji domet nisam mogla ni da zamislim.

Napisala sam knjigu čiji će se efekat u okviru moje porodice i oko mene širiti u nekoliko talasa, čiju kolateralnu štetu nisam predvidela, knjigu koja će vrlo brzo pokazati ko su mi pouzdani oslonci, a ko lažni saveznici, i čiji će se odloženi efekti dugo osećati.

Nisam mogla da zamislim toliki broj knjiga i posledice toga, nisam mogla da zamislim tu sliku moje majke, reprodukovanu u stotinama, a zatim hiljadama primeraka, tu fotografiju stavljenju na omot, koja je u velikoj meri doprinela prodaji romana, tu fotografiju koja se vrlo brzo odvojila od nje i koja nije više bila moja majka, već lik iz romana, mutan i izmenjen.

Nisam mogla da zamislim dirnute, zaplašene čitaoce, nisam mogla da zamislim da će neki plakati preda mnom i koliko će mi biti teško da ne zaplačem zajedno s njima.

To se prvi put desilo u Lilu, kad mi je jedna slabašna žena, očigledno iscrpljena od nekoliko boravaka u bolnici, objasnila da joj je roman ulio tu suludu, bezumnu nadu da će, uprkos njenoj bolesti, uprkos onome što se desilo i što se neće popraviti, uprkos onome što im je *uradila*, njena deca možda moći da je vole...

A onda mi je jednom drugom prilikom, u Parizu, jedne nedelje ujutru, neki čovek u vrlo lošem stanju pričao o mentalnoj bolesti, o tome kako drugi gledaju njega, njih, one koji ulivaju toliki strah da su svi strpani u isti džak, ljude sa bipolarnim poremećajem, šizofreničare, depresivne, kojima je nalepljena etiketa kao pilićima umotanim u celofan, u zavisnosti od trenutnih tendencija i naslovnih strana časopisa, i o Lisil, mojoj nedodirljivoj junakinji koja ih sve rehabilituje.

Pa ljudi u Strazburu, Nantu, Monpeljeu koje sam ponekad želela da zagrlim.

Malo-pomalo, nekako sam podigla neprimetni bedem, sanitarni kordon koji mi je omogućavao da nastavim, budem tu, ostanem na razdaljini, napravim pokret dijafragmom koji zaustavlja vazduh u visini grudne kosti, tako da se stvori jastučić, nevidljivi vazdušni jastuk, a onda sam, nakon što prođe opasnost, taj vazduh postepeno izbacivala na usta. Tako sam mogla da slušam, govorim, razumem ono što se tka u vezi sa knjigom, tu vezu između čitaoca i teksta, pošto knjiga skoro uvek vraća čitaoca – i to iz razloga koji ne umem da objasnim – na njegovu sopstvenu priču. Knjiga je bila neka vrsta ogledala, čija dubina polja i konture nisu više pripadale meni.

* * *

Ali znala sam da će me kad-tad sve to stići, da će me stići broj, da, broj čitalaca, komentara, poziva, broj posećenih knjižara i sati provedenih u vozovima, i da će onda nešto popustiti pod težinom mojih sumnji i protivrečnosti. Znala sam da neću moći više da se izvlačim i da ću kad-tad morati jasno da sagledam stvari, zato što to nisam uradila.

Na Salonu sam te subote potpisivala bez prestanka. Ljudi su došli da razgovaraju sa mnom i bilo mi je teško da pronađem reči kojima bih im zahvalila, odgovaram na njihova pitanja, budem na visini njihovih očekivanja. Čula sam da mi glas drhti, teško sam disala. Vazdušni jastuk nije više funkcionisao, nisam više mogla da se suočim s tim. Bila sam osetljiva. Ranjiva.

Pravljenje reda je zaustavljeno oko šest sati pomoću elastične trake razapete između dva stubića kako bi se obeshrabrili novopridošli, koji su, samim tim, bili primorani da se vrate nazad. Čula sam kako, na nekoliko metara od mene, zaduženi za štand objašnjavaju da prestajem sa potpisivanjem, *mora da ide, prestaje da potpisuje, žao nam je, odlazi*.

Kad sam završila potpisivanje za one za koje je odlučeno da budu poslednji u redu, ostala sam još nekoliko minuta da porazgovaram sa urednicom i komercijalnim direktorom. Pomislila sam na vožnju do železničke stanice koja me je čekala, bila sam izmoždena, mogla sam da legnem na tapison i ostanem tu. Bili smo na štandu, stajali smo, ja sam bila okrenuta leđima prema prolazima i stočiću za kojim sam sedela nekoliko minuta pre toga. Jedna žena nam je prišla otpozadi, upitala me mogu li da joj napišem posvetu. Čula sam sebe kako joj kažem „ne“, tek tako, bez oklevanja. Mislim da sam joj objasnila kako bi, ukoliko bih joj potpisala knjigu, i drugi ljudi hteli da im napišem posvetu, neminovno bi se ponovo napravio red.

U njenom pogledu sam videla da ne razume, nije mogla da razume, nije više bilo nikoga oko nas, oni kojima se nije posrećilo već su se bili razišli, bilo je tiho i mirno, videla sam u njenom pogledu da kaže sebi šta ova budala umišlja, šta joj znači knjiga ili dve više, pa zar niste došli upravo zbog toga, da prodajete i potpisujete knjige, nećete valjda još i da se žalite...

Nisam mogla da joj kažem žao mi je, gospođo, ne mogu više, umorna sam, nisam ja za to, ne mogu ja to, šta drugo da vam kažem, dobro znam da drugi mogu da izdrže satima bez jela i pića, dok svi ne prođu, dok ne dobiju ono zbog čega su došli, kao kamile, svakako kao sportisti, ali ja ne mogu, ne danas, ne mogu više da ispisujem svoje ime, moje ime je laž, mistifikacija, verujte mi, moje ime na toj knjizi ne vredi više od golubijeg govna koje bi, za maler, moglo da padne na omot.

Nisam mogla da joj kažem ako vam napišem posvetu na knjizi, gospođo, razdvojiću se na dva dela, eto šta će se desiti, upozoravam vas, odmaknite se, držite se podalje od mene, pući će tanka nit koja povezuje dve polovine mene i onda ću se rasplakati i možda čak početi da vrištim, a to bi moglo da bude vrlo neprijatno za sve nas.

Napustila sam Salon, ne obraćajući pažnju na grižu savesti koja je počinjala da me obuzima.

Uхватиła sam metro na stanici Port de Versaj, voz je bio prepun, ali sam ipak našla mesto da sednem. Nosa priljubljenog uz staklo, počela sam da se prisećam te scene, ona se ponovo odigrala u mojoj glavi, jednom, pa još jednom. Odbila sam da potpišem knjigu toj ženi, iako sam bila tamo, usred razgovora, nisam mogla da verujem. Osećala sam se krivom, smešnom, bilo me je stid.

Danas pišem o toj sceni, o silnom umoru i emotivnoj preopтереćenosti sadržanim u njoj, jer sam gotovo sigurna da ne bih sreła L. da se ona nije desila.

L. ne bi pronašla u meni to tako krhko, trošno, rastresito tlo.

Kao dete sam plakala na svoj rođendan. U trenutku kada bi okupljeni gosti zapevali tradicionalnu pesmu čije su reči manje-više iste u svim porodicama koje poznajem, dok mi se približavala torta sa svećicama, ja sam ridala.

Bili su mi nepodnošljivi ta pažnja usredsređena na mene, ti zacakljeni pogledi upereni u mene, to kolektivno uzbuđenje.

To nije imalo nikakve veze sa stvarnim zadovoljstvom koje sam, inače, osećala zbog toga što se slavlje priređuje u moju čast, nije nimalo kvarilo moju radost zbog toga što dobijam poklone, ali se tačno u tom trenutku javljala neka vrsta Larse-novog efekta, kao da sam, odgovarajući na taj kolektivni zvuk upućen meni, mogla da proizvedem samo jedan drugi zvuk, još piskaviji, nečujne i grozne frekvencije. Ne znam do kada se ponavljao taj scenario (nestrpljenje, napetost, radost, a onda ja, naspram drugih, najednom slinava i izbezumljena), ali jasno pamtim osećaj koji bi me tada preplavio, *živela, živela, i srećna nam bila* i želju da istog trena nestanem. Jednom sam, verovatno na osmi rođendan, pobešla.

Sećam se da je u vreme kad su se rođendani slavili u učionici (u obdaništu) moja majka morala da napiše pisamce vaspitačici

kako bi je zamolila da moj zanemari, pisamce koje je pročitala naglas kako bih bila upućena šta je napisala pre nego što ga je gurnula u koverat, a u kome se nalazio pridev *émotive*, čije značenje nisam znala. Nisam se usudila da je pitam, svesna da je već i samo pisanje vaspitačici izuzetan postupak, napor, koji ima za cilj da od nje izdejstvuje isto tako neuobičajen postupak, nezakonitu privilegiju, ukratko, povlašćen tretman. Istinu govoreći, dugo sam mislila da pridev *émotif* ima neke veze sa rečnikom koji neka osoba poseduje: bila sam devojčica koja je *é-mot-ive*,* kojoj, dakle, nedostaju reči, što je, izgleda, objašnjavalo moju nesposobnost da slavim rođendan u kolektivu. Da bismo živeli u društvu, zaključila sam, treba da se naoružamo rečima, treba bez ustezanja da ih gomilamo, težimo njihovoj što većoj raznovrsnosti, hvatamo njihove najtananije nijanse. Tako stečen vokabular stvara, malo-pomalo, debeo i vlaknast oklop, koji nam omogućava da čilo i samouvereno idemo kroz život. Mnoge reči su mi, međutim, i dalje bile nepoznate.

Kasnije sam, u osnovnoj školi, popunjavajući upitnik na početku godine nastavila da varam u vezi sa datumom rođenja, koji sam, predostrožnosti radi, pomerala za nekoliko meseci tako da padne usred letnjeg raspusta.

Takođe mi se nekoliko puta desilo (i to kao starijoj) da, u školskoj kantini ili kod prijatelja, progutam ili sakrijem zrno boba koje bih, na svoj užas, otkrila u svom delu česnice. Bilo mi je nezamislivo da objavim svoju pobedu, da nekoliko sekundi, ili čak nekoliko minuta, budem predmet bilo kakve kolektivne pažnje. To je išlo preko dobitnih listića za loto, koje bih žurno

* U francuskom prefiks *é* označava izvlačenje, lišavanje, odstranjivanje, a *mot* znači „reč“. Pridev *émotif* u muškom, odnosno *émotive* u ženskom obliku etimološki nema, međutim, nikakve veze sa ovim tumačenjem, već dolazi od *émotion* (emocija), prema latinskom *emoveo, emovere, emovi, emotum* (pokrenuti spoljašnjim nadražajem). (Prim. prev.)

zgužvala ili pocepala u trenutku kad je trebalo da se javim kako bih uzela dobitak, pa čak dotle da sam na proslavi povodom kraja školske godine u četvrtom razredu osnovne škole odustala od bona za kupovinu u robnoj kući *Galeri Lafajet* u vrednosti od 100 franaka. Sećam se da sam procenila razdaljinu koja me je delila od pozornice – trebalo je do nje stići bez spoticanja, držeći se prirodno i opušteno, a zatim se popeti uz nekoliko stepenica i verovatno zahvaliti direktorki škole – i zaključila sam da se toliki trud ne isplati.

Bilo mi je naprosto nezamislivo da budem u središtu pažnje, makar samo na tren, da podnosim više pogleda istovremeno.

Bila sam veoma stidljivo dete i tinejdžerka, ali se, koliko god daleko u prošlost sezala moja sećanja, taj nedostatak ispoljavao prvenstveno u prisustvu grupe ljudi (to jest, kad sam imala posla sa tri ili četiri osobe istovremeno). Odeljenje je za mene bilo prvi oblik kolektivnog entiteta koji nikad nije prestao da mi uliva strah. Do kraja školovanja nisam mogla da spavam noć uoči izlaganja ili recitovanja naglas i ovde neću govoriti o strategijama koje sam dugo razrađivala u pokušaju da izbegnem uzimanje reči u javnosti.

Čini mi se da sam, s druge strane, od najranijeg uzrasta pokazivala izvesnu lakoću u vođenju razgovora u četiri oka, licem u lice, i istinsku sposobnost da sretnem Drugog i vežem se za njega, čim bi on poprimio oblik pojedinca, a ne grupe. Kud god da sam otišla, gde god da sam boravila, uvek bih pronašla nekoga s kim bih se igrala, razgovarala, smejala se, sanjala, svuda bih pronašla prijatelj(ic)e i uspostavila trajne odnose, kao da sam vrlo rano uvidela da se tu odlučuje o mojoj emotivnoj snazi. Sve dok nisam srela L.

Nameravala sam da te subote, kad izađem sa Salona knjiga, odjurim na železničku stanicu i pridružim se voljenom čoveku na selu kako bih s njim provela večer i naredni dan. Fransoa je, kao i skoro svakog vikenda, otišao prethodnog dana u Kursel. Ta kuća, koju je kupio neposredno pre nego što sam ga upoznala, s godinama je postala njegovo utočište, njegovo ušančeno polje, i kad petkom uveče vidim kako prelazi preko njenog praga, s glasnim uzdahom miline ili olakšanja, pomislim na bežične telefonske slušalice koje stavljamo na bazu kad se isprazne, na ono tiho, zadovoljno *biiip* koje ispuste. Ljudi iz našeg okruženja znaju do koje je mere ta kuća osnova njegove ravnoteže i da retko odustaje od odlaska tamo.

Fransoa me je čekao. Dogovorili smo se da ga pozovem kada uđem u šinobus koji staje na svakoj stanici i negde usred polja, na nekoliko kilometara od Kursela.

Kad se voz zaustavio na stanici metroa Monparnas, dvoumila sam se. Nema sumnje da sam ustala, ali nisam izašla. Bila sam previše uznemirena da bih otputovala. Neraspoložena. Incident na Salonu je odjednom otkrio moju iznurenost, tu napetost, krhkost, zbog koje se Fransoa brinuo, a koju je meni bilo teško da priznam. Produžila sam ka jedanaestom

arondismanu. Poslala sam mu SMS kako bih ga obavestila da idem kući, pozvaću ga malo kasnije.

Kad sam stigla u svoju četvrt, svratila sam u samoposlugu *Siper I*. Moja deca su provodila vikend kod oca, Fransoa je bio na selu, usput sam isplanirala mirno veče, veče koje ću provesti u tišini i sama, to je bilo upravo ono što mi je trebalo.

Šetala sam između gondola u samoposluzi, s crvenom plastičnom korpom okačenom o podlakticu, kad sam čula da me neko zove. Natali je bila iza mene, vesela, ne mnogo iznenađena. Srećemo se nekoliko puta godišnje u samoposluzi *Siper I* u našoj četvrti. Zbog toga su ti slučajni susreti postali neka vrsta skečeva u kojima samo treba da igramo svoje uloge, grohotom se nasmejemo, poljubimo, stvarno neverovatno, kakva slučajnost, nikad ne dolazim u ovo vreme, ni ja.

Nekoliko minuta smo razgovarale ispred frižidera sa jogurtima, i Natali je provela popodne potpisujući knjige na Salonu i dala je intervju u vezi sa svojom poslednjom knjigom, *Bili smo živa bića*, mislila je da svrati na štand mog izdavača da me vidi, ali nije imala dovoljno vremena, htela je da se rano vrati kući, pošto je pozvana na žurku, došla je, uostalom, u *Siper I* da kupi bocu šampanjca. Ne sećam se kako sam za manje od tri sekunde pristala da pođem s njom na tu žurku, iako sam se samo tren ranije radovala što sam sama kod kuće.

Pre nego što sam srela Fransou, a tome ima nekoliko godina, večeri sam često provodila s Natali i još jednom prijateljicom – Židit. Sve tri smo bile manje-više same i želele smo da se zabavljamo. Te izlaske smo zvale ŽDN (Židit, Delfin, Natali). ŽDN je podrazumevao da se neka od nas pobrine da je pozovu, zajedno s druge dve, na raznorazne proslave (rođendan, useljenje, doček Nove godine), pa čak i upadanje na najluđa mesta na koja nijedna od nas nije pozvana. Tako smo uspele da uđemo na otvaranja raznih klubova, igranke na kojima se pleše uz zvuke harmonike, oproštajne proslave u firmama povodom odlaska nekog zaposlenog, pa čak i na venčanje na kome nijedna od nas nije poznavala mladence.

Premda volim proslave, skoro uvek izbegavam ono što se zove *izlasci u restoran* (ne govorim o večerama s prijateljima, već o večerama manje-više mondenskog karaktera). Ta moja odbojnost prema njima vezana je za moju nesposobnost da poštujem pravila koja ta vrsta izlazaka nameće. Kao da onda moja stidljivost najednom izbije na površinu, ponovo postajem devojčica ili devojka koja crveni i koja nije kadra da prirodno i tečno učestvuje u razgovoru, imam onaj grozan osećaj da nisam na visini zadatka, da sam na pogrešnom mestu, ukratko, čim ima više od četvoro gostiju za stolom, ja zanemim.

Na kraju sam shvatila – ili je to izgovor koji mi omogućava da se pomirim s tim – da me odnos s Drugim zanima samo posle određenog stepena prisnosti.

Izlasci ŽDN su se proredili, a zatim prestali, ne sećam se više tačno zašto. Možda naprosto zato što su se naši životi promenili. Te večeri, u samoposluzi *Siper I*, prihvatila sam Natalin poziv, pomislivši da će mi žurka pružiti sada tako retku priliku da plešem. (Premda se i dan-danas užasavam pomisli da treba da se prikažem u dobrom svetlu na nekoj večeri, mogu sama da igram nasred dnevne sobe na žurki na kojoj nikoga ne poznajem.)

Svesna sam da sva ova objašnjenja mogu da ostave utisak kako skrećem s teme, kako se rasplinjavam, pod izgovorom da skiciram kontekst ili scenografiju. To, međutim, nije tačno. Čini mi se da je sled događaja važan da se shvati kako sam upoznala L. i sigurno ću, kako ova priča bude odmicala, morati opet da se vraćam unazad, još dalje u prošlost, ne bih li dokučila pravi značaj tog susreta.

S obzirom na zbrku koju je ona napravila u mom životu, važno mi je da utvrdim šta je omogućilo da L. ima toliki uticaj na mene, a nesumnjivo i ja na nju.

Uostalom, ja sam plesala kada mi je L. prišla i sećam se da su nam se šake dotakle.

L. i ja smo sedele na dvosedu. Ja sam prva otišla sa plesnog podijuma, u trenutku kada mi se muzika nije više dopadala.

L., koja je plesala pored mene više od jednog sata, odmah mi se pridružila. Osmehom je iskamčila tesno mesto između mene i mog suseda, koji se pomerio ka naslonu za ruke i pustio je da se udobno smesti. Tada me je saučesnički pogledala, sa pobedonosnom mimikom.

„Mnogo ste lepi kad plešete“, rekla mi je čim je sela. „Lepi ste zato što plešete kao da mislite da vas niko ne gleda, kao da ste sami, uostalom, sigurna sam da tako i plešete, sami u svojoj spavaćoj sobi ili dnevnom boravku.“

(Ćerka mi je, kad je bila adolescentkinja, jednom rekla da će me, kad odraste, pamtiti kao majku koja pleše nasred dnevne sobe da bi iskazala radost.)

Zahvalila sam L. na komplimentu, ali nisam znala šta da odgovorim, uostalom, činilo se da ona ništa i ne očekuje, nastavila je da gleda plesni podijum s osmehom na usnama. Krišom sam je posmatrala. L. je nosila crne, široke pantalone, krem košulju okovratnika ukrašenog tamnom satenskom ili kožnom tračicom, nisam mogla sa sigurnošću da prepoznam materijal. L. je bila savršena. Odlično se sećam da sam pomislila na reklame

modne kuće *Žerar Darel*, to je bilo upravo to, ta jednostavna, moderna prefinjenost, vešto spajanje klasičnih, kvalitetnih materijala i smelih detalja.

„Znam ko ste i drago mi je što sam vas srela“, dodala je posle nekog vremena.

Verovatno je trebalo da pitam kako se zove, ko ju je pozvao, možda čak i čime se bavi, ali plašila sam se te žene, njene spojne samouverenosti.

L. je bila upravo tip žene kojim sam opčinjena.

L. je bila besprekorna, ravne kose, savršeno isturpijanih noktiju namazanih crvenim lakom koji kao da je sijao u mraku.

Oduvek sam se divila ženama koje mažu nokte. Za mene su namazani nokti oličenje ženske prefinjenosti, koja – na kraju sam priznala sebi – za mene, bar u tom obliku, ostaje nedostižna. Imam preširoke, prevelike, nekako prejake šake, i kad pokušam da namažem nokte, one izgledaju još šire, kao da taj uzaludni pokušaj prerusavanja ističe njihovu muževnost (u svakom slučaju, sama ta operacija mi je uvek bila mukotrpan, sam pokret zahteva preciznost, strpljenje koje ja nemam).

Koliko vremena treba da se bude takva žena, pitala sam se dok sam posmatrala L., onako kako sam pre nje posmatrala desetine žena u metrou, u redu u bioskopu, za stolovima u restoranima. Isfriziranih, našminkanih, ispeglanih. Bez ijednog pogrešnog nabora na odeći. Koliko vremena treba da se svakog jutra dosegne to stanje savršenstva, a koliko vremena treba uveče za doterivanje pre izlaska. Kakav život treba voditi kako bi se imalo vremena da se kosa ukroti feniranjem, da se svakoga dana menja nakit, nosi usklađena i raznovrsna odeća, da se ništa ne prepusti slučaju?

Danas znam da to nije samo pitanje mogućnosti, nego pre *tipa*, kakav *tip* žene hoćemo da budemo, pod uslovom da je to stvar izbora.

Sećam se da sam prvi put kad sam srela svoju urednicu, u njenoj maloj kancelariji u Ulici Žakob, najpre bila opčinjena njenom prefinjenošću, njenim noktima, naravno, ali i svim

ostalim, njenom jednostavnošću i besprekornim ukusom. Iz nje je izbijala pomalo klasična, ali savršeno dozirana, kontrolisana ženstvenost koja je na mene ostavila snažan utisak. Kad sam upoznala Fransou, bila sam uverena da voli žene koje pripadaju drugačijem *tipu* nego ja, doteranije, prefinjenije, koje sve drže pod kontrolom, sećam se kako sam u kafeu objašnjavala prijateljici zašto to ne može da uspe, to naprosto nije moguće, ma da, Fransoa voli žene ravne, poslušne kose (te reči sam propratila pokretom), a ja sam čupava. Činilo mi se da ta razlika sama po sebi rezimira dublje, čak ključne razlike, da smo se sreli zabunom, trebalo mi je vremena da priznam kako to nije slučaj.

L. je posle nekog vremena ustala i provukla se između desetak ljudi da bi ponovo zaplesala okrenuta licem prema meni. Imajući u vidu ono što se desilo, danas ne sumnjam da se taj prizor može tumačiti kao šepurenje čiji je cilj bilo zavođenje, i zaista mi tako i izgleda, ali tada je pre ličilo na neku vrstu igre između mene i nje, na prećutni dogovor. Nešto je golicalo moju znatiželju, zabavljalo me. L. bi povremeno zažmurila, pokreti njenog tela su bili neupadljivo senzualni, u njima nije bilo razmetljivosti. L. je bila lepa i muškarci su je gledali, pokušavala sam da uhvatim njihov pogled na njoj, da registrujem trenutak kada će se smesti. Oduvek sam osetljiva na žensku lepotu. Volim da posmatram žene, divim im se, pokušavam da dokučim koja njihova oblina, koje udubljenje, jamica, jedva приметna govorna mana, koja nesavršenost izaziva požudu.

L. je plesala, maltene u mestu, telo joj se polako njihalo u ritmu muzike, prigrljivo je svaki ton, svaku nijansu, stopala su joj sada bila zalepljena za pod i nisu se više pomerale, L. je bila stabiljika, lijana, koja se pokoravala vetru, ritmu, i to je bio vrlo lep prizor.

L. i ja smo se kasnije – s tim što ne mogu da uspostavim vezu između ta dva trenutka – ponovo srele, sedele smo za kuhinjskim

stolom, s bocom votke. Sećam se da su mi u međuvremenu neki nepoznati ljudi prilazili da razgovaraju sa mnom, neko vreme sam provela s njima, a onda mi je L. pružila ruku, pozvavši me da ponovo plešem. Izgubila sam Natali iz vida, možda je otišla kući, bilo je mnogo sveta i na žurki je vladala vesela atmosfera.

Ne znam kako se desilo da sam ispričala L. o ženi na Salonu knjiga, griži savesti, gorkom ukusu koji mi je to ostavilo u ustima. Neprestano sam razmišljala o tom trenutku, o svojoj reakciji, u tom događaju je bilo nečega što me je jedilo, što nije ličilo na mene, nije bilo načina da pronađem tu ženu, izvinim joj se, potpišem joj knjigu. To se desilo, to se odigralo, nisam mogla nazad.

„Vas, u suštini, ne brine samo to što je ta žena povređena, što je možda prevalila kilometre da bi vas videla, što je ostavila decu kod sestre, što se posvađala s mužem zato što je on planirao da ide u kupovinu i nije mu bilo jasno zašto joj je toliko stalo da se sretne s vama. Ne, vas proganja to što vas ta žena možda više ne voli.“

Glas joj je bio blag, u njemu nije bilo ironije.

„Možda“, priznala sam.

„Pretpostavljam da trenutak u kome se nalazite nije jednostavan. Komentari, reakcije, najednom ste u središtu pažnje. Pretpostavljam da bi sve moglo da se sruši.“

Pokušala sam da umanjim značaj onoga što se desilo, nije trebalo ni preterivati.

Ona je nastavila:

„I pored toga, sigurno se ponekad osećate vrlo usamljeno, kao da ste potpuno nagi nasred puta, obasjani farovima nekog vozila.“

Preneraženo sam pogledala L. Upravo sam se tako osećala, kao da sam *potpuno naga nasred puta*, i upravo sam tim rečima to opisala nekoliko dana ranije. Kome sam to rekla? Urednici?

Nekom novinaru? Kako je L. mogla da upotrebi upravo iste reči kao ja? Da li sam to uopšte nekome rekla?

Ni dan-danas ne znam da li je L. te večeri ponovila reči koje je pročitala ili koje joj je neko preneo, ili ih se sama do-setila. Vrlo brzo sam uvidela da L. ima neverovatan osećaj za Drugog, dar da pronade prave reči, svakome kaže ono što mu je potrebno da čuje. L. nije nikad oklevala da postavi upravo pitanje koje treba postaviti ili iznese zapažanje koje će njenom sagovorniku pokazati da je jedino ona kadra da ga shvati i uteši. L. je umela ne samo da otkrije, već na prvi pogled, uzrok nečije zabrinutosti, nego i da uoči slabu tačku, ma koliko dobro skrivenu, koju svako od nas ima.

Sećam se da sam objasnila L. svoje poimanje uspeha, bez imalo uvijanja, uverena da moje reči neće biti pogrešno protumačene. Po mom mišljenju, uspeh neke knjige je plod slučajnosti. U pravom smislu te reči. Iznenadan i neočekivan događaj izazvan neponovljivim spojem različitih faktora. U mojim rečima nije trebalo da vidi lažnu skromnost: uspeh, naravno, zavisi i od same knjige, ali ona je samo jedan od parametara. I druge knjige su mogle da dožive sličan, možda čak i veći uspeh, ali za njih splet okolnosti nije bio tako povoljan, neki parametar je omanuo.

L. nije odvajala pogled od mene.

„Ali slučajnost“, nastavila je ona, naglasivši tu reč kako bi istakla da sam je ja upotrebila, a ne ona, „može da uzrokuje i štetu, ponekad nepopravljivu, zar ne?“

Iskapila sam čašu koja je bila preda mnom i koju je ona nekoliko puta punila votkom; nisam bila pijana, naprotiv, činilo mi se da sam retko dostizala tako visok stepen svesnosti. Bilo je kasno, gosti su se iznenada razišli, bile smo same u kuhinji koja je nekoliko minuta ranije vrvela od ljudi. Nasmejala sam se pre nego što sam joj odgovorila.

„To je tačno. Uspeh neke knjige je slučajnost posle koje ne ostajemo nepovređeni, ali bi bilo nepristojno žaliti se zbog toga. U to sam sigurna.“

* * *

L. je navaljivala da zajedno uzmemo taksi, bilo joj je tako jednostavno da me odbaci do kuće, bilo joj je usput, nije čak morala da ide zaobilaznim putem.

U taksiju smo ćutale. Osećala sam kako mi se umor uvlači u udove, pritiska mi potiljak, polako me umrtvljuje.

Vozač se zaustavio ispred moje kuće.

L. me je pomilovala po obrazu.

Često sam razmišljala o tom postupku, o tome koliko je u njemu bilo ljupkosti, nežnosti, možda čak i požude. Ili možda nije bilo ničega od svega toga. Zato što ja, u suštini, ne znam ništa o L. i nikad ništa nisam ni znala.

Izašla sam iz kola, popela se stepenicama i strovalila obučena na krevet.

Ne sećam se jasno narednih dana, sigurno sam imala još neke obaveze koje sam morala da ispunim: susreti s čitaocima u knjižarama i medijatekama, predavanja u školama. Pokušala sam da ograničim odlaske u unutrašnjost na jedan nedeljno kako bih bila s decom, i nameravala sam da sve to prekinem krajem maja. Dođe trenutak kada se treba ponovo okružiti tišinom, baciti na posao, pronaći svoju putanju. Koliko sam priželjkivala taj trenutak, toliko sam ga se i plašila, ali sam se pobrinula da se desi i odbila sam sve pozive posle tog roka.

Jednog petka uveče, kad sam se vratila kući posle dvodnevnog odsustva (u Ženevi sam bila gošća jednog čitalačkog kružoka), u sandučetu sam, među računima, pronašla i pismo. Moje ime i adresa bili su odštampani na etiketi, zalepljenoj u dnu koverta. Zbog toga sam zaključila da je posredi reklamna pošta i malo je nedostajalo da je bacim ne proverivši njen sadržaj. Ali jedan detalj mi je privukao pažnju. Na etiketi je bio krupno napisan broj mog stana, a on se nikad ne pojavljuje na službenoj pošti. Uostalom, dugo nisam ni znala da postoji. Nalazi se,

zapravo, na bronzanoj pločici zakucanoj za lajsnu u hodniku zgrade, na oko metar od vrata na ulazu u svaki stan, s leve strane, pored nekadašnjih priključaka za PTT. Trebalo mi je nekoliko godina da ga primetim. Moj stan je broj osam, stan mojih suseda broj pet, i zbog tog odsustva logike ti brojevi su mi delovali još tajanstvenije.

Pošto je to zagolicalo moju znatiželju, otvorila sam koverat i raširila pismo u njemu, otkucano na pisačoj mašini na listu A4. Kakva to osoba u današnje vreme još ima pisaću mašinu?, pomislila sam pre nego što sam počela da čitam.

Ovde prenosim u celini taj tekst, čija su sintaksa i rečnik očigledno odabrani tako da ne mogu da odredim autorov pol.

Delfin,

Verovatno misliš da si se spasla. Misliš da možeš tek tako da se izvučeš, zato što je tvoja knjiga tobože roman i zato što si promenila nekoliko imena. Misliš da ćeš moći da nastaviš svoj bedni život. Prekasno je. Posejala si mržnju, požnjećeš ono što ti sleduje. Licemeri koji te okružuju pretvarali su se da ti opraštaju, ali oni neće da kažu šta stvarno misle o tome, veruj mi, besni su i čekaju svoj čas, kada dođe vreme, neće te zaobići. Na pravom sam mestu da to znam. Postavila si bombu, treba da prebrojiš krhotine. To niko neće uraditi umesto tebe.

Nemoj pogrešno da shvatiš moje namere. Ne želim ti zlo. Štaviše, želim ti najbolje. Želim ti sjajan uspeh, sa 75 %, pošto pretpostavljam da si levičarka, kao i svi buržujci poput tebe, i da ćeš glasati za Fransou Olanda.

Prodala si majku i to ti se isplatilo. Zараđuješ veliku lovu, zar ne? Porodična saga se dobro plaća, a, ona donosi najviše?

Zato pošalji ček, molim te.

U to vreme sam dobijala mnogo pošte preko svoje izdavačke kuće, dobijala sam na desetine pisama čitalaca, koje su mi svake nedelje dostavljali u koverti od kraft-papira. Dobijala sam i mejlove koji su sa izdavačevog sajta preusmeravani u moj inboks.

Ali to je bio prvi put da sam dobila anonimno pismo na ličnu adresu. I prvi put da sam dobila tako oštro pismo u vezi sa nekom svojom knjigom.

Samo što sam završila čitanje, zazvonio mi je mobilni telefon. Broj koji se pojavio na displeju nije mi bio poznat, oklevala sam pre nego što sam se javila. Na tren sam pomislila da su autor pisma i onaj ko me zove ista osoba, mada to nije imalo nikakvog smisla. Toliko sam bila uznemirena (i toliko mi je laknulo) da mi nije bilo nelogično što sam prepoznala duboki, pomalo baršunasti glas L., iako joj nisam dala svoj broj telefona.

L. je često mislila na mene posle našeg susreta i predložila mi je da jednog od narednih dana, kad meni odgovara, popijemo čaj, kafu, čašu vina ili neko drugo piće po mom izboru. Bila je svesna da taj njen postupak može da mi deluje čudno, pomalo drsko, i nasmejala se pre nego što je dodala:

„Ali budućnost pripada osećajcima.“

Nisam znala šta da odgovorim, iznenada sam se setila *Osećajnog vuka*, slikovnice koju sam na desetine puta pročitala deci kad su bila mala, čiji junak Luka, živahni mladi vuk, napušta porodicu da bi živeo svoj život. Otac mu, stegnutog srca, na

rastanku daje spisak namirnica koje može da jede: Crvenkapa, tri praseta, koza i sedam jarića itd. Luka, u bermudama i džemperu s rol-kragnom (pominjem ove pojedinosti koje doprinose neospornom šarmu ovog lika), kreće u pustolovinu, uzbuđen i samouveren. Ali svaki put kada naiđe na plen sa spiska, on nasedne na njegovo laskanje i, umesto da ga proždere, produži svojim putem. Pošto je propustio nekoliko četvoronožnih obroka – s kojima se sprijateljio – gladni Luka na kraju sretne strašnog diva (koliko se sećam, to je div iz bajke o *Palčiću*), koga proguta u jednom, ili maltene jednom zalogaju, i tako sva nezaštićena stvorenja u okolini oslobodi te opasnosti.

Iskreno govoreći, nisam mogla da se setim nijednog drugog primera da je one koji su osećajni zadesila srećna sudbina. Naprotiv, činilo mi se da su oni obično omiljeni plen pokvarenjaka i despota.

Kako bilo da bilo, čula sam sebe kako joj kažem da, zašto da ne, sa zadovoljstvom, nešto u tom stilu. Dogovorile smo se da se nađemo narednog petka u kafu u koji je L. odlazila. Dok smo razgovarale, nekoliko puta me je pitala da li je sve u redu, kao da s mesta gde se nalazi primećuje moju uznemirenost.

Kasnije, kad sam je pitala kako je dobila moj broj telefona, odgovorila mi je kako ima dovoljno *veza* da dobije svačiji broj mobilnog.

U rokovniku sam pronašla trag tog prvog sastanka sa L. Pored njenog imena sam zapisala njen broj telefona i adresu kafea. Tada sam još mogla da držim olovku i moj život je bio sadržan u tom crnom rokovniku firme *Quo vadis*, modelu koji koristim već petnaest godina i koji kupujem svake jeseni. Uz pomoć tih stranica pokušavam da zamislim kako sam bila raspoložena kada sam ponovo videla L., pokušavam da rekonstruišem okolnosti. Te sedmice sam učestvovala na susretu s čitaocima u jednoj pariskoj knjižari, našla sam se u baru hotela *Lutecija* sa istraživačicom iz CNRS koja je radila studiju o reklamiranju pisaca u medijima, otišla u Ulicu Eduar-Lokroa broj 12 (adresa je bila podvučena zelenim flomasterom, nije bilo nikakve napomene), provela sam neko vreme u restoranu *Pašiderm* sa Seržom, s kojim se viđam jednom ili dvaput godišnje kako bismo sveli bilans svojih dela i života (tog dana se radilo o potrazi za idealnom stolicom, Serž mi je ispričao urnebesno smešnu priču o prolaznoj zaljubljenosti u ovu ili onu stolicu i broju odbačenih stolica nagomilanih na njegovom odmorištu). Ovome treba dodati i desetak sastanaka kojih se samo maglovito sećam. Na osnovu toga zaključujem da sam u tom periodu bila prezauzeta,